

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีในด้านต่างๆ ขึ้นมากมาย จึงส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของประชาชนให้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญก้าวหน้า และวิทยาการด้านสาธารณสุขที่ส่งผลให้อายุขัยของประชาชนยืนยาวขึ้น อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อมาลดลง อัตราอุบัติการณ์ของโรคไร้เชื้อ โรคเรื้อรัง และโรคที่เกิดจากพฤติกรรมเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 ได้กำหนดให้อายุโดยเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับการลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้ ใน 5 อันดับแรก คือ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และ โรคหลอดเลือดสมอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 34)

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังโรคหนึ่งที่มีความสำคัญมากทางระบาดวิทยา และก่อให้เกิดปัญหาทางสาธารณสุขทั้งทางด้านสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจ ปัจจุบันพบว่าอัตราความชุกของโรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี อันสืบเนื่องมาจากโรคเบาหวานเป็นโรคที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ และมีผลกระทบต่อการทำงานของอวัยวะทุกระบบในร่างกายของผู้ป่วย และยังถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ (วัลลา ตันตโยทัย และอดิษฐ์ สงคี. 2540 : 254) โรคเบาหวานชนิดที่พบมากที่สุดคือโรคเบาหวานชนิดที่ไม่พึ่งอินซูลิน (Non-Insulin Dependent Diabetes Mellitus : NIDDM) พบได้ประมาณร้อยละ 90-95 ของผู้ป่วยเบาหวานทั้งหมด ส่วนใหญ่พบในผู้ใหญ่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป (สาริต วรรณแสง. 2542 : 38)

สมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ และองค์การอนามัยโลกประมาณการว่าในขณะนี้ทั่วโลกมีประชากรอย่างน้อย 177 ล้านคนป่วยเป็นโรคเบาหวาน และคาดว่าถ้าไม่มีการควบคุมอย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. 2568 ทั่วโลกจะมีประชากรป่วยเป็นเบาหวานถึง 300 ล้านคน ในประเทศไทยจากการสำรวจทั่วประเทศ โดย National Health Interview and Examination Survey เมื่อปี พ.ศ. 2534, 2539 และ 2547 พบว่าอัตราความชุกเพิ่มขึ้นจาก 2.3% เป็น 4.6% และ 6.9% (3.2 ล้านคน) ตามลำดับ โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2547 จากการสำรวจ ทราบว่าคนป่วยเป็นโรคเบาหวาน 43.5% (1.4 ล้านคน) และในจำนวนนี้ได้รับการรักษาที่ได้ผล 29.2% (0.4 ล้านคน) (สำนักงานโรคไม่ติดต่อ. 2549 : ออนไลน์)

ปัญหาที่แท้จริงในประเทศไทยประชากรทั่วไปยังไม่ตระหนักถึงอันตรายของโรคเบาหวาน การแก้ปัญหาก็ที่แท้จริงคือทำอย่างไรประชากรไทยจะป้องกันตนเองไม่ให้เป็น

เบาหวาน ทำอย่างไรประชากรไทยจะป้องกันตนเองจากการเป็นโรคเบาหวานได้โดยเร็ว ทำอย่างไรประชากรไทยที่เป็นโรคเบาหวานจะได้ตระหนักถึงพิษภัยของโรคเบาหวาน มีการรับรู้มาตรการในการป้องกันและลดปัจจัยเสี่ยงของภาวะแทรกซ้อนรวมทั้งมีการจัดการตนเองในการป้องกันจากภัยเหล่านี้ หากแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ก็จะช่วยป้องกันและชะลอการเกิดโรคแทรกซ้อน ซึ่งจะช่วยลดอัตราการตายและภาวะโรคที่ผู้ป่วยและครอบครัว ประเทศชาติต้องรับภาระต่อไป

สถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องดูแลผู้ป่วยเบาหวานในพื้นที่พบว่าอัตราป่วยของโรคเบาหวานในพื้นที่ มีประชากรป่วยเป็นโรคเบาหวานร้อยละ 7.0 ของประชากรอายุ 40 ปีขึ้นไป เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 9.0 ในเพศชายคิดเป็นร้อยละ 7.0 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและพบว่าผู้ป่วยเบาหวานที่มารักษาในคลินิกเบาหวานของสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม มีการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงเป็นจำนวนมากและเกิดภาวะแทรกซ้อนต้องส่งต่อให้โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา และโรงพยาบาลบางบาลเพื่อรับการรักษาต่อจำนวน 10 ราย เสียชีวิต 3 ราย (สถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม. 2549 : 8)

โรคเบาหวานถึงแม้จะไม่มีวิธีการรักษาให้หายขาดได้ แต่มีวิธีการป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดโรคแทรกซ้อนหรือชะลอการเกิดโรคแทรกซ้อน โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภคอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย พฤติกรรมการรับประทานยาของผู้ป่วยอย่างถูกวิธี ทั้งนี้ตัวผู้ป่วยจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโรคเบาหวานมีทักษะในการดูแลตนเอง และต้องมีความเชื่อมั่นในการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างถูกวิธี

ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขปฏิบัติงานอยู่ในสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่มารับบริการในสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคาดว่าผลการศึกษานี้จะเป็นแนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่มารับบริการในสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานของสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองให้มากขึ้นอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยในการดูแลตนเอง จนผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้ใกล้เคียงสภาพปกติมากที่สุด ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน ลดภาวะพึ่งพิง มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดเป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการวิจัย

โรคเบาหวานเป็นโรคที่สามารถรักษาและควบคุมได้ด้วยพฤติกรรมของตัวผู้ป่วยเองเป็นสำคัญ แม้ว่าจะไม่มีวิธีการรักษาให้หายขาดได้ แต่ยังมีวิธีการป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดโรคแทรกซ้อนหรือชะลอการเกิดโรคแทรกซ้อนให้ช้าลงได้ ถ้าผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองอย่างถูกวิธี ผู้ป่วยก็สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่ต้องดำเนินการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวาน เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่มอย่างถูกวิธี เพื่อลดภาวะแทรกซ้อนอันเกิดจากภาวะน้ำตาลในเลือดสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ประชากร ประชากรที่ทำการศึกษาคือ ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน (สถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม, 2549 : 41)

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ PRECEDE Framework (Predisposing, Reinforcing, and Enabling Causes in Educational Diagnosis and Evaluation) และพฤติกรรมที่มีผลต่อการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่มมาสังเคราะห์แล้วจัดเป็นกลุ่มตามแนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่มารับบริการในสถานีอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน

3.1.1 ความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร

3.1.2 ความรู้เรื่องการออกกำลังกาย

3.1.3 ความรู้เรื่องการรับประทานยา

3.1.4 การดูแลสุขภาพทั่วไป

3.2 ทักษะเกี่ยวกับโรคเบาหวาน

3.2.1 ทักษะเรื่องการรับประทานอาหาร

3.2.2 ทักษะเรื่องการออกกำลังกาย

3.2.3 ทักษะเรื่องการรับประทานยา

3.2.4 การดูแลสุขภาพทั่วไป

3.3 พฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด

3.3.1 พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

3.3.2 พฤติกรรมการออกกำลังกาย

3.3.3 พฤติกรรมการรับประทานยา

3.3.4 การดูแลสุขภาพทั่วไป

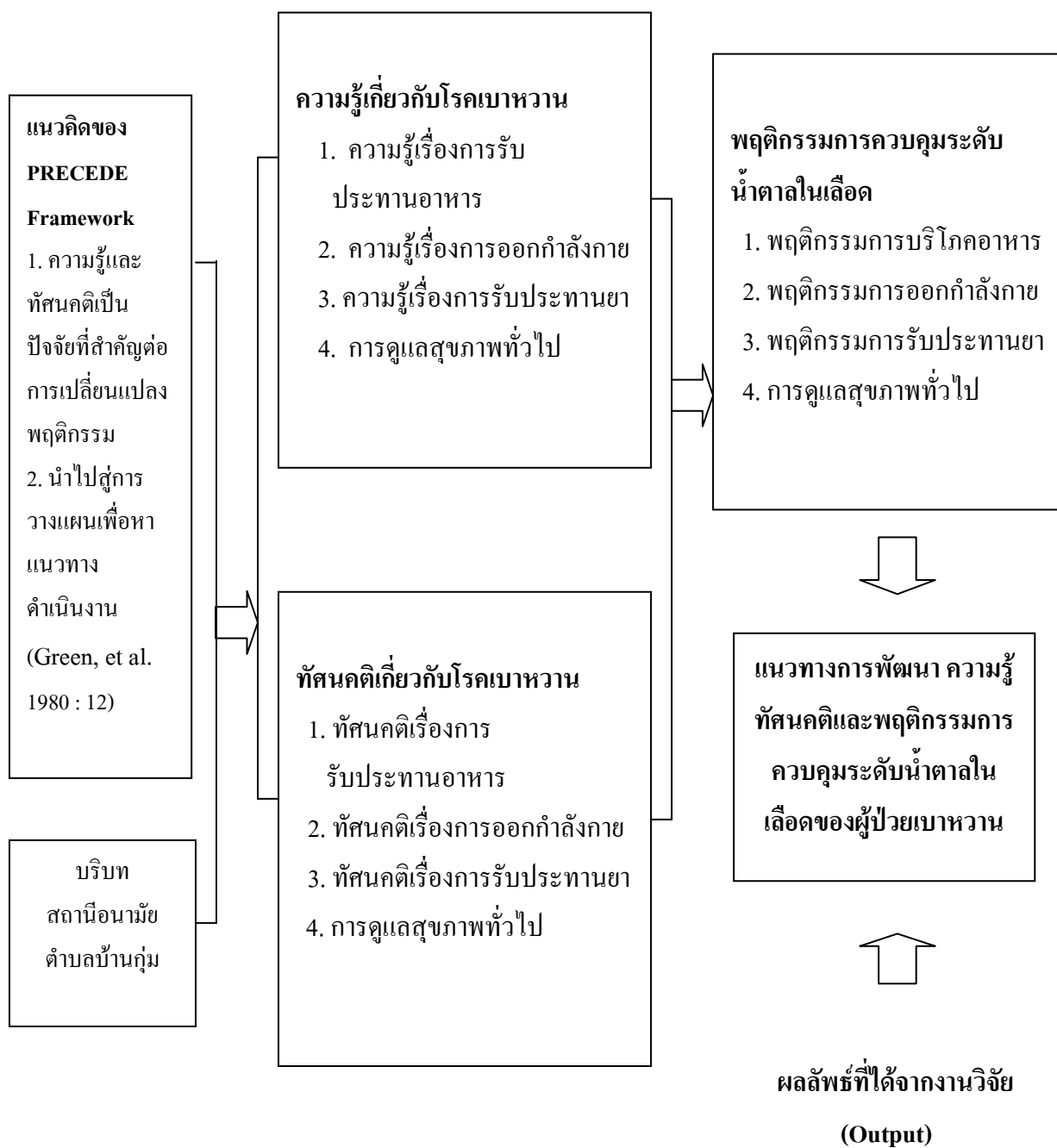
3.4 แนวทางการพัฒนา

3.4.1 ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน

3.4.2 ทักษะเกี่ยวกับโรคเบาหวาน

3.4.3 พฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด

สามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน หมายถึง ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ไม่พึ่งอินซูลิน ทั้งชายและหญิง และได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน เข้ารับการรักษาที่คลินิกโรคเบาหวานของสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน หมายถึง ความคิด การหยั่งรู้ การรับรู้ เกี่ยวกับสาเหตุ อาการแสดงของโรคเบาหวาน การรักษา และความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทานยา และการดูแลสุขภาพทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่วัดได้จากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ทัศนคติเกี่ยวกับโรคเบาหวาน หมายถึง ความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ การตอบสนอง เกี่ยวกับโรคเบาหวาน รวมทั้งในเรื่องของการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทานยาและการดูแลสุขภาพทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

พฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินในการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการออกกำลังกาย พฤติกรรมการรับประทานอาหาร และการดูแลสุขภาพทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับบริการในสถานีนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

พฤติกรรมการบริโภคอาหาร หมายถึง การควบคุมอาหาร เกี่ยวกับการเลือกประเภทอาหาร ความถี่ในการรับประทานอาหาร และการตรงต่อเวลาในการรับประทานอาหาร

พฤติกรรมการออกกำลังกาย หมายถึง การออกกำลังกาย วิธีการออกกำลังกาย ความถี่ต่อสัปดาห์ ช่วงเวลา และระยะเวลาของการออกกำลังกาย

พฤติกรรมการรับประทานยา หมายถึง การให้ยา ชนิดของยา วิธีการให้ยา ขนาดของยา และความตรงต่อเวลาในการให้ยา

การดูแลสุขภาพทั่วไป หมายถึง การดูแลสุขภาพร่างกายของผู้ป่วยโรคเบาหวานเพื่อป้องกัน การเกิดปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้ป่วย เช่น การดูแลเท้า ความเครียดทางอารมณ์

ระดับน้ำตาลในเลือด หมายถึง ระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ใช้เกณฑ์วัดระดับน้ำตาลในเลือดก่อนอาหารเช้า ของผู้ป่วยเบาหวานทุกครั้ง โดยถือระดับน้ำตาลในเลือด อยู่ในเกณฑ์ปกติ มีค่าระหว่าง 70 – 126 มิลลิกรัม ในเลือด 100 เดซิเมตร ระดับน้ำตาลในเลือดที่ไม่ปกติ มีค่าต่ำกว่า 70 มิลลิกรัม หรือสูงกว่า 126 มิลลิกรัม ในเลือด 100 มิลลิกรัม

แนวทางการพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาใช้ เพื่อการวางแผนในการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ที่มารับบริการในสถานอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

PRECEDE Framework หมายถึง กรอบการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ ย่อมาจาก Predisposing, Reinforcing, and Enabling Causes in Educational Diagnosis and Evaluation เป็นปัจจัยนำซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมและนำไปสู่การวางแผนเพื่อหาแนวทางพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุม ระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ที่มารับบริการในสถานอนามัย ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สถานอนามัย หมายถึง หน่วยบริการระดับปฐมภูมิที่ดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานที่อยู่ ใกล้บ้าน ใกล้ใจ ของประชาชนในแต่ละชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ รับผิดชอบทั้งในด้าน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ

บริบทของสถานอนามัยบ้านกุ่ม หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานของสถานอนามัยบ้านกุ่มรวมทั้ง ข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้องของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ที่มารับบริการในสถาน อนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มารับการรักษาในสถานอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาล ในเลือดอยู่ในระดับใด
2. ข้อมูลที่ได้ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการ ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ข้อมูลเหล่านี้สามารถเป็น ประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์ทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ของสถานอนามัยตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป